

Art, valor, significat

La meua comunicació vol reflexionar al voltant de les oscil·lacions que té l'art i el patrimoni pel que fa al valor i el significat.

Obviament amb els canvis cronològics dels costums, les creences, etc., en definitiva de la cultura, l'aproximació i la valoració que se'n fa en cada època canvia substancialment i pot passar, en casos extrems, de la màxima consideració al menysteniment més absolut i l'oblit.

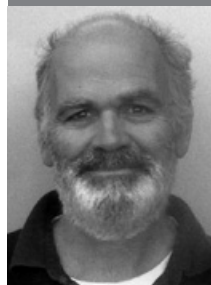
Personalment he passat moltes més hores estudiant i admirant rocs prehistòrics que no pas admirant obres del període romànic; en canvi, és evident que avui dia i des de ja fa més d'un segle, a Catalunya s'ha pres com una icona nacional molt més valorada que el barroc i sovint més que el gòtic.

El romànic català, que té els orígens en els segles X-XI i fins al segle XXI, ha passat per tenir consideracions molt diferents, que resumeixo:

- Necessitat religiosa
- És substituït (destruït o tapat) per altres estils
- Abandonat i venut per l'Església
- Oblidat
- A principi del s. XX es reprèn com a símbol nacional.

Amb aquesta brevíssima llista es pot veure com una mateixa obra pot passar per uns canvis de valor i de significat, impressionants. El monestir de Sant Pere de Rodes és un exemple perfecte del que intento argumentar. Jo mateix l'he vist enrunat i saquejat, amb un únic vigilant que es deia Don Pedro i que l'únic que feia era cobrar-te una propina per deixar-te veure el que quedava de l'esplendor magnífica que havia tingut als segles X-XII.

Vull aclarir que quan parlo de valor tinc en compte els dos significats que té la mateixa paraula: d'una banda, el valor econòmic i de l'altra, el cultural. Tot i que sovint són dues cares de la mateixa moneda, no sempre van lligats.

Ernest Altés i Segura, escultor a All, Cerdanya

"El monestir de Sant Pere de Rodes és un immens esquelet, tot s'ho han endut, altars, reixes, portes i finestres, arcs i columnes, tot el que era arrencable i transportable, tot és fora. Queda l'ossamenta del gegant tan sols." (Lluís Domènech i Montaner, 1983)

Posaré tres exemples d'intervencions públiques, una d'un altre escultor i dues de meves, per il·lustrar els aspectes esmentats:

- Passatges. Homenatge a Walter Benjamin. (Portbou). Autor: Dani Karavan.
- Anella de l'Inglà. Bellver de Cerdanya.
- Catalunya. Port de Llançà

"Passatges"

Aquesta obra es va fer en memòria de l'estada i mort del pensador Walter Benjamin en aquest poble de la frontera catalanofrancesa, l'any 1940, fugint dels nazis. En arribar penosament a Espanya es va trobar que la guàrdia civil li comunicà que el retornaria cap al nord. Veient-se acorralat, va decidir suïcidar-se.

Aquest fet va restar 50 anys pràcticament en l'oblit fins que el govern alemany, fent un exercici de memòria històrica que l'espanyol encara ni ha començat, decideix encarregar un projecte escultòric l'any 1989.

En assabentar-me'n i com a admirador de l'obra d'aquest filòsof en aquella època, en què no era gaire valorat, em vaig posar en contacte amb el consolat alemany de Barcelona; sorpresos del meu interès, em van dir que me'n tindrien al corrent.

Passats uns mesos se'm va comunicar que no convocarien cap concurs i que havien decidit que l'autor havia de ser jueu, com en Benjamin, i que l'escultor escollit era Dani Karavan.

Afortunadament van prendre aquesta decisió, perquè, a parer meu, l'obra Passatges és de les millors escultures públiques que es poden trobar al món. Tant per concepte com per emplaçament, mides, materials, etc. És un encert absolut.

Com es pot veure, els canvis de valor d'un mateix projecte només en 50 anys van del blanc al negre. Es va recuperar un fet tràgic, com la mort del pensador alemany i es va convertir en un símbol de la tragèdia del poble jueu. Un recordatori de la barbàrie nazi.

Fa poc vaig tenir el privilegi d'estar amb Dani Karavan a Portbou seguint les explicacions de com va concebre l'obra, en una jornada memorable.

"Passatges" (Fotografia J.Bucher Jaeger)

Al voltant d'aquest memorial, i coordinat per la crítica d'art Pilar Parcerisas, s'organitzen actes, trobades i simposis relacionats amb aquest tema i que estan donant a Portbou una projecció cultural que no s'haurien imaginat mai.

"Anella de l'Inglà"

Obra que vaig fer l'any 2000 i que està instal·lada a la vall de l'Inglà, a prop de Bellver de Cerdanya.

El motiu de l'encàrrec que em va fer el llavors alcalde, Sr. Joan Pous, era que volien un recordatori de la data en què el municipi havia adquirit una zona de la vall on hi ha els aqüífers que abasten d'aigua les cases del poble. Era, per tant, un encàrrec d'intencions molt clares. Com que el temps de projecte i execució era escandalosament curt, ja que la inauguració amb les autoritats ja estava pactada, em vaig agafar a la representació de dos conceptes coneguts: d'un costat, a la llegenda que explica que Carlemany va marcar amb una anella de ferro les muntanyes dels seus dominis, i de l'altra, tenint-ne en compte la ubicació, sota el coll del Pendís, com de lloc de pas entre la Cerdanya i el Berguedà.

Com es pot veure, els dos conceptes triats són molt antics; el primer seria de l'any 800 i el segon ancestral, d'ençà que en aquestes valls hi ha humans. I tot això, com a llavor de la concepció d'una representació escultòrica creada entre els segles xx i xxi.

El dia de la inauguració, dels més emotius que recordo, es va instal·lar una carpa on es va servir un àpat al qual van assistir, a banda dels polítics, tots els col·lectius actius en aquelles contrades: ramaders, pagesos, forestals, caçadors, pescadors... Van ser interessants les preguntes i aclariments que em feien i com, en certa manera, es començaven a fer seva l'escultura.

Actualment, a banda del significat i origen, ha passat a ser una fita en el paisatge com a punt de referència de tota mena de guies i fullets d'itineraris d'excursionisme.

El tercer exemple que vull esmentar per il·lustrar la meua aportació a aquestes jornades és la següent escultura.

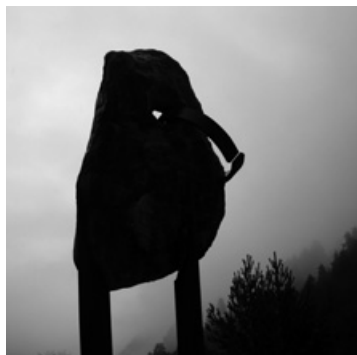
"Catalunya"

Obra instal·lada al port de Llançà l'any 1986.

En aquest cas, el consistori d'aquest poble de l'Alt Empordà em va encarregar una

"Anella de l'Inglà"

escultura per a un espai reservat en una nova plaça que es diria Catalunya. Vaig optar per fer una representació de les quatre barres de la nostra bandera, col·locant quatre peces de ferro sobre un bloc de pedra blanca extret d'unes importants pedreres locals.

Els regalims de rovell d'aquests elements de ferro han anat marcant les quatre barres.

La recepció inicial popular de l'obra va ser molt freda i, perquè no dir-ho, irònica. Però amb molt poc temps la gent se la va fer seva i va passar a ser un emblema on fer-se fotografies familiars o d'actes diversos.

Actualment és el lloc "oficial" on es fa l'ofrena floral cada Onze de Setembre, diada nacional de Catalunya.

Com es pot veure, els atzars polítics, culturals, religiosos, etc. fan que un mateix edifici o bé un objecte passi per moltes valoracions i consideracions que, com se sol dir, són "fruit del seu temps".

Agraeixo als amics de la Societat Andorrana de Ciències l'oportunitat que m'han donat de compartir aquestes reflexions.